

ЖАНРОВСКИ ДИФЕРЕНЦИЈАЦИИ МЕЃУ ПОСЛОВИЦАТА КАКО КЛАСИЧЕН ФОЛКЛОРЕН ЖАНР И НЕКОИ ДРУГИ КРАТКИ КНИЖЕВНИ ЖАНРОВИ*

Кристина Димовска

ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

amato.maya@gmail.com

Апстракт: Главниот акцент во трудов е ставен на пословицата како „најпопуларен“ (најпознат) и веројатно, најмногу истражуван краток фолклорен жанр, кој најчесто фигурира во усна форма наспрема други нефолклорни, но слични по значење, кратки жанрови, кои се покнижевни, како што се: максимата, сентенцијата, велеризмот, цитатот и Марфиевите закони. Идејата е да се покаже која е и каква е важноста од жанровска дистинкција и диференцијација, како и дефиниција на секој од овие жанрови посебно за да се согледаат не само сличностите меѓу нив, туку и разликите. Пословицата претставува кондензиран израз на колективната, народната и традиционалната мудрост, чија јазична структура често вклучува архаизми, кои ја задржуваат историската меморија и прават таа да биде израз, во поширока смисла, на едно време и на еден начин на мислење. За разлика од неа, книжевните кратки жанрови претставуваат индивидуализирани и авторски облици на мудри мисли во кои доминира критичката и аналитичката перспектива.

Клучни зборови: жанровска диференцијација, фолклорни кратки жанрови наспрема книжевни кратки жанрови, проект *Лексикон на македонскиот фолклор*, традиција наспрема современ пристап, пословица наспрема максима

Вовед

Во трудов се користи методолошки пристап со акцент на компаративниот метод, но е вклучена и семантичка анализа на конкретни примери. Се идентификуваат структурните, јазичните и функционалните карактеристики на пословицата и се споредуваат со карактеристиките на сродните жанрови. Преку избор на примери од: Ларошфуко, Сенека, Бирс и Марфиевите закони, се прикажуваат различните начини на кои колективната и индивидуалната мудрост се

* Трудот претставува дел од проектот „Лексикон на македонскиот фолклор“, финансиран од Министерството за образование и наука на РС Македонија во согласност со Договорот за финансирање на научноистражувачки проект на ЈНУ Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје за 2025/2026 год., бр. 15 – 6632/11 од 24.7.2025 година.

формулираат во кратка форма, со различни комуникативни и естетски цели.

Заклучокот на трудот треба да укаже на тоа дека пословицата ја задржува својата функција како средство за пренесување морални и практични норми во една заедница, додека книжевните кратки жанрови имаат тенденција лично и индивидуално да се интерпретираат и често служат како критички коментари за општеството. Дистинкцијата меѓу овие жанрови е важна затоа што овозможува подобро да се разбере нивната функција, но и да се направи јасна разлика меѓу тоа како фолклорните жанрови ја одржуваат традицијата, додека книжевните кратки жанрови ја преиспитуваат и ја прилагодуваат на современиот контекст.

*

Фолклорот претставува комплексен систем на усни и на материјални форми на изразување, кои ги артикулираат: вредностите, верувањата и искуствата на заедницата. Различните фолклорни жанрови се делат, меѓу другото, и врз основа на критериумот на усна, односно, (денес) писмена или пишана форма, што влијае врз: функцијата, содржината и начинот на кој се пренесуваат фолклорните жанрови. Научната традиција во проучувањето на фолклорните жанрови се движи од класификација според содржината, до: структурни, семантички и социокултурни модели на класификација на различните жанрови. Усните жанрови, со посебен акцент на кратките жанрови, или изразите на народната, традиционална мудрост, се дел од основата на оваа дисциплина бидејќи тие ја сочувуваат и ја пренесуваат колективната мудрост на заедницата, додека пишаните жанрови претставуваат фиксирани и авторски форми, кои често се интегрирани во (книжевни) дела.

Уснопренесуваните жанрови, како што се поговорките и пословиците, обично постојат во усна форма, но денес се достапни и во пишана форма. Истото важи и за: легендите, народните приказни и епските песни, кои некогаш се пренесувале усно, а денес обично постојат во писмено фиксирани верзии. Пословиците, со текот на времето, претрпуваат структурни измени и тие се создаваат и се пренесуваат и усно, што овозможува варијации според временските и просторните услови, како и според контекстот на комуникацијата. Усниот пренос значи дека жанрот е динамичен, односно дека истата пословица или истата приказна може да има различни верзии во различни региони, но основната порака и основната структура остануваат релативно исти. Кога една пословица циркулира доволно често, таа станува препознатлива и вообичаено се подразбира по автоматизам, во смисла дека слушателот однапред знае дека слуша пословица без да може или без да знае жанровски да ја диференцира од другите книжевни кратки жанрови. Релативната флексибилност на

пословицата е една од клучните карактеристики, кои го одвојуваат усниот од пишаниот жанр. Во усно пренесуваните кратки жанрови се содржани кондензирани, фиксни метафори и тие функционираат преку метафоричен говор, кој, понекогаш, е доволно сликовит за да може релативно лесно да се запамети и да се пренесува.

Пишаните жанрови, напротив, се писменофиксирани авторски творби, кои вообичаено се карактеризираат со повисок, посоефицициран стил и во нив речиси и не се користат архаизми или метафоричен начин на изразување. Примери за такви жанрови се: максимите, сентенциите, велеризмите, цитатите и Марфиевите закони. Некои од нив можат да постојат засебно, како Марфиевите закони, но максимите, сентенциите и велеризмите вообичаено се дел од: моралните поуки, писма или збир на мудри кратки облици од различни автори. За разлика од усните форми, овие жанрови ја губат адаптивната флексибилност на усниот контекст и се дефинираат преку јасни авторски намери и стилски особености. Авторот го контролира секој аспект на текстот – од јазикот до структурата – и го фиксира значењето. Пишаните кратки жанрови честопати имаат реторичка, дидактичка или естетска функција и се наменети за читател, кој има контекстуално разбирање на авторот или на литературниот корпус што го чита.

Усните жанрови се општествено колективни во смисла дека тие ги изразуваат нормите и вредностите на групата и функционираат како инструменти за социјална контрола и за образовна интеракција. На пример, пословиците како: „Кој свој може да биде, туѓ нека не биде“ (12244 послов.; Алексоски 2010: 303) се поблиски до максимите отколку до традиционално сфатените пословици бидејќи се директни во значењето, се лесноразбирливи, не се метафорични и не се темелат на кодирани слики, какви што се содржани во класичните пословици. Усните жанрови вообичаено се богати со архаизми и со дијалектни форми, што ја потврдува нивната долготрајна историја и нивниот континуитет во културната меморија.

Пишаните жанрови се индивидуализирани и фиксирани во текст. Тие не се преобразуваат усно и затоа вообичаено остануваат фиксирани и не им се менува структурата или формата. Тие ги нагласуваат авторската перспектива, авторскиот стил и контекстуализацијата. Максимите на Ларошфуко, на пример, ја истакнуваат индивидуалната психологија и моралниот коментар: „Лукавството е највешто кога човек умее да се преправа дека паѓа во наместената стапица; ама нема полесно од прелажување на човек додека тој мисли дека мами некој друг“ (99-та максима; Ларошфуко 2001: 23). Сентенциите на Сенека ги презентираат филозофската логика и практичните упатства на авторот: „*Alienis delectari malis voluptas inhumana*“ или „Нечовечно е задоволството да се радуваш на

туѓо зло“ (Сенека; цит. спор. Костеска-Петреска 2010: 13). Овие примери го потврдуваат фиксираниот и авторски карактер на кратките книжевни жанрови, кои се разликуваат од колективната и од усната динамика на фолклорните пословици.

Разликите меѓу усните и пишаните жанрови се видливи и во нивниот медиум и во нивната функција. Усните жанрови се дистрибуираат и се учат преку: говор, приказни или песни, а нивната примарна цел е да ја зачуваат колективната меморија и колективната мудрост. Пишаните жанрови се дистрибуираат преку текст и се замислени да пренесат индивидуална визија, или, пак, да доловат естетски или дидактички концепт. Така, усните форми се живи и динамични, додека пишаните форми се статични и фиксирани, иако можат да влијаат врз читателската заедница на различни начини.

Постои и значајна лингвистичка разлика меѓу овие форми. Усните жанрови користат формулирани конструкции, ритмички елементи и повторувања, кои помагаат тие полесно да се запаметат и да се пренесат. Пишаните кратки жанрови, напротив, користат јасна синтакса и вообичаено се формулирани на стандарден јазик и се преточени во стил, кој го означува авторскиот интегритет и авторитет. Разликите во јазикот и во структурата ја поткрепуваат теоријата дека усните и пишаните жанрови не само што се различни во трансмисијата, туку меѓу нив постојат суптилни разлики. На пример, Никодиновски, повикувајќи се на теоријата на Пермјаков, смета дека „се разликуваат поговорки наспроти присловија (во последниве влегуваат на пр. споредбените фраземи), пословици наспроти афоризми, баснички наспроти анегдоти“ (Никодиновски 2007: 179).

Со оглед на ова, проучувањето на усните и на пишаните жанрови е клучно за разбирање на динамиката на културната меморија, начинот на кој се пренесува мудроста и улогата на авторството и колективната мудрост во формирањето на жанровската традиција. Усните жанрови, како пословицата, продолжуваат да функционираат како заедничка точка на која се пресекуваат минатата (традиционалната) со сегашната (посовремена) мудрост, додека пишаните кратки жанрови ја претставуваат индивидуалната интерпретација и литерарната естетика на авторот.

Пословицата е еден од најстарите и од најраспространети фолклорни жанрови, присутен во речиси секоја култура, и претставува колективен израз на народната мудрост и на народното искуство. Таа ја синтетизира практичната, моралната и етичката визија на заедницата, чувајќи го историското сеќавање и историскиот светоглед на културата што ја создала. Како усно пренесувана форма, таа е подложна на варијабилност, но ја задржува својата функција како носител на колективна меморија и на нормативни општествени вредности.

Жанровски споредби и дистинкции меѓу кратките жанрови

Пословицата често содржи архаизми – лексички, морфолошки или синтаксички облици, кои не се во активна употреба во современиот јазик. Овие архаизми не се случајни. Тие се одраз на времето во кое настанале овие жанрови и претставуваат „скаменети“ јазични форми што му даваат историска димензија на жанрот. Преку архаизмите се чува континуитетот на јазикот и културното наследство, а нивната присутност е сведоштво за длабоките корени на пословиците во традицијата. Оваа нивна „старинска“ карактеристика ги прави, понекогаш, не само неразбирливи за помладите генерации, туку честопати и неприменливи во практичен контекст.

Во споредба со пословицата, книжевните кратки жанрови, како максимата и сентенцијата, претставуваат авторски, индивидуализирани изрази на мудрост или опсервација. Максимата е прецизен и остар исказ што ја открива вистината за човечките страсти и постапки. Ларошфуко во своите *Максими* (1665 [2001]) наведува: „Благодарноста кај луѓето е само скриена желба да добијат поголеми добродетелства“ (Ларошфуко 2001: 53), при што не само што се изразува морална опсервација, туку се открива и скептичен, аналитички дух. За разлика од пословицата, која е плод на колективната мудрост, максимата е производ на еден единствен креативен ум и има јаснопрепознатлив автор.

Сентенцијата, пак, може да се сфати како општа мисла или изрека со дидактичка или морализаторска функција. Таа најчесто е конципирана како универзална вистина што треба да го поучи читателот или слушателот. Сентенциите многу често се дел од пообемни текстови. На пример, Сенека, во *За Ѓневоџи*, пишува: „Докази за сомневање не ќе недостасуваат никогаш; потребна е искреност и добродушно проценување на нештата. Да не веруваме во ништо, освен во она коешто ќе биде премногу јасно и очигледно (...)“ (Сенека 2003: 99). Од наведениов пример е очигледно дека многу често сентенциите можат да се развиваат, „да траат“, „да се растегнуваат“ до недоглед, за разлика од пословиците и максимите, кои се прилично стриктни во обемот и вообичаено не се подолги од две реченици.

Велеризмот, како жанр, се карактеризира со специфична структура и претставува кратка изјава, проследена со хумористична, често парадоксална ситуација или алузија. Жанрот е именуван според шведскиот лик Велем од романите на Кристоф Мартин Виланд и најчесто има комичен, ироничен или сатиричен ефект. Пример за велеризам: „Се вели дека времето лета – рече жабата кога ја фрлија од мостот“, со што буквалната и метафоричната смисла се судираат, создавајќи духовита слика. Метерц и Мрвик прават систематско проучување на словенечките велеризми, користејќи ја дигиталната база на паремиолошки форми *Pregovori*, во која се содржани над 36.000

поговорки и сродни мудросни изрази. Тие сметаат дека велеризмот е посебен паремиолошки жанр, кој не може да се изедначи со антипословицата. Тие сметаат дека иако велеризмите се во ограничен број во споредба со поговорките и пословиците, сепак, се дел од словенечката јазична култура и меморија, со што се побива мислењето дека тие биле отсутни или ретки во словенечкиот говор (Meters & Mrvič 2024). Салтовска има слично мислење за велеризмите во украинската народна книжевност и истакнува дека во украинските лексикографски и фолклористички извори долго време недостасувала формална дефиниција за терминот. Таа предлага работна дефиниција на овој жанр, сметајќи го за краток дијалогски наратив што е составен од најмалку два елемента – изјава и ситуациски контекст. Смесловниот ефект на велеризмот произлегува од меѓусебната поврзаност меѓу овие два елемента и особено од елементот на неочекуваност. Според неа, ако недостасува кој било од двата елемента, се губи значењето на исказот. Во заклучокот, таа сумира дека велеризмот претставува хумористичен, сатиричен или морализаторски исказ, кој служи да се изрази народниот став кон различни теми (Салтовска 2012).

Особено место во корпусот на кратки жанрови зазема и Емброус Бирс со своето дело *Гаволовиоџ речник*, во кое тој нуди цинични и, често, сатирични дефиниции на поимите од секојдневниот живот. Неговите реченици по функција се блиски до сентенциите и до максимите, но имаат поостра, иронична боја. На пример, Бирс го дефинира „килтот“ како „костум што понекогаш го носат Шкотите во Америка и Американците во Шкотска“ или „клептоманот“ како „богат крадец“ (Бирс 2006: 74, 75). Овие дефиниции ја поттикнуваат критичката мисла и ја разоткриваат дволичноста на општествените структури, што ги прави релевантни за анализа во контекст на кратките книжевни жанрови. Но, постојат и такви автори, како што е Маркиз де Сад, во чиешто дела се среќаваат кратки жанрови, чијашто морална димензија многу потсетува на максимите, но тие имаат негативен предзнак. На пример: „Воздржувањето е некорисно за жената; тоа не е особина која се бара од неа: тоа е нејзина маска. Совети за дволичноста; проучување на проституцијата; нејзина пофалба: таа е корисна за жените; пофалба на подведувањето“ (Маркиз Де Сад 2018: 38, LV). Се разбира дека вака срочените искази не можат да се сметаат за максими бидејќи не рефлектираат универзално прифатени морални вредности и тие би можеле да се именуваат како антитетични максими. Од друга страна, Маркиз де Сад пишува и искази, кои, зависно од аголот на гледиштето, од моралниот склоп на толкувачот (склоност кон прифаќање на нихилизмот како интерпретативна стратегија) и од личните претпочитања на оној што ги чита, можат, условно, да се сметаат за вистинити искази: „Нема никаква сразмерност што нè

погодува нас и она што ги погодува другите, дури и кога е во прашање заработка од пет парички. Повеќе вреди да ги земеш и тогаш кога се во прашање животите на повеќе личности, отколку да ги изгубиш за да се спасат животите на личностите кои нам ништо не ни значат“ (Маркиз Де Сад 2018: 43, LXV). Овие примери се корисни за да се согледа разликата меѓу пословицата, максимата и сентенцијата. Пословицата вообичаено е релативно кратка, метафорична, сликовита и опскурна, во смисла дека нејзиното значење не е веднаш воочливо и јасно. За разлика од неа, максимите и сентенциите се подолги, дескриптивни, и можат да се развиваат до обем на цел пасус, и иако имаат авторски белег, вообичаено, се доволно општи за да бидат прифатени како животни мудрости и вистини. Постојат и антитетични максими, односно максими, кои фингираат дека се мудросни изјави, но всушност се искази напишани со тон и со структура на максима, но пораката што ја пренесуваат вообичаено е антитетична на општоприфатените животни мудрости и вистини.

Конечно, Марфиевите закони претставуваат современа, често иронична форма на колективна мудрост, дадена во хумористична форма и со хумористичен тон, во која се изразува песимизмот на технолошката ера. Најпознатиот закон гласи: „Сè што може да тргне наопаку – ќе тргне наопаку“ (Bloch 1977: 11). Постојат и други варијации, кои го продлабочуваат тој песимистички поглед: „Секоја работа ќе трае подолго од предвиденото“ (Law of Delay/Закон на одложувањето) (Bloch 1977: 11) или: „Ако постојат два или повеќе начини да се направи нешто, и еден од нив може да заврши катастрофално, некој ќе го избере токму тој начин“ (Finite Probability Theorem/Теорема за крајна веројатност), и: „Усогласеноста меѓу плановите и реалноста е обратнопропорционална на бројот на вклучени луѓе“ (Law of Committees/Закон на вклученост) (Bloch 1977: 11). Овие закони, иако произлезени од инженерската практика и воената анегдота, станаа културен феномен што ја рефлектира колективната несигурност и иронијата на секојдневието.

Дефинирањето на овие книжевни жанрови е полезно затоа што го истакнува местото на пословицата како фолклорен жанр, кој, и покрај својата архаичност, продолжува да функционира во современиот дискурс. Таа сè уште фигурира како преносител на традиционалната мудрост, која честопати, од денешна перспектива, дејствува застарено, непрактично и неприменливо, и многу е потешко да се дефинира за разлика од книжевните жанрови поради постоењето на антитетични пословици. Тоа се пословици, кои меѓусебно се анулираат. На пример, една пословица може да тврди едно нешто, а друга пословица може да го тврди спротивното. И двете пословици можат да бидат истовремено точни.

Пословицата порано имала етичка, воспитна и прагматична функција поради тоа што нудела општи упатства за живот, одразувала општествени норми и вредности. Но, во денешно време, можеби антипословицата е онаа форма/краток жанр што е поатрактивен затоа што повеќе соодветствува на современото време и на предизвиците со коишто се среќава современиот човек (посилен акцент на хуморот и сатирата отколку на класичната мудрост). Клучната карактеристика на пословицата е нејзината анонимност или непостоењето на авторство, како и нејзиниот устен карактер, што овозможува извесен степен на прилагодливост – на пример, истиот израз може да постои во различни варијанти во различни региони, додека основната порака останува непроменета. Ова ја издвојува пословицата од фиксираниите текстуални форми на книжевните кратки жанрови.

Цитатот, како краток жанр, се јавува како пренос на мисла од познат автор и обично има функција на поткрепа или е илустрација во рамките на поширок дискурс (говор). Тој нема усна традиција и не се трансформира преку генерации, туку се репродуцира како фиксиран текст.

Најважната разлика е колективниот наспроти индивидуалниот авторски фактор. Пословицата е усна, флексибилна и анонимна, додека максимата, сентенцијата, велеризмот и цитатот се текстуално фиксирани, со авторски потпис и со литературна контекстуализација.

Овие жанрови исто така се разликуваат и според функцијата што ја вршат. Пословицата служи како колективна мудрост и средство за социјално и етичко образување, додека книжевните кратки жанрови имаат личен израз или интерпретација на колективната мудрост. Јазичниот аспект е различен: пословицата содржи архаизми, фразеологизми и дијалектни маркери, кои го означуваат историскиот и културниот контекст, додека книжевните кратки жанрови користат стандарден јазик и јасен авторски стил. На пример, некои пословици на дијалекти можат да бидат тешки за разбирање за читателите или за слушателите што не ги познаваат или распознаваат дијалектите. Пословицата „До коа беше жив татко, одехме назад, а отко умрѐ татко, одеме напред“ (Котев 2012: 278) не е тешко разбирлива поради тоа што е на струмички дијалект, туку поради тоа што е специфична по значењето. Без објаснувањето на запишувачот (дека, додека таткото бил жив, им го одржувал огинот – веројатно домот(?) – било топло), но дури и со објаснувањето, нејзиното значење е премногу специфично за таа да може да се користи во поширок контекст. Вакви потешкотии вообичаено не се среќаваат со другите книжевни кратки жанрови затоа што тие се доволно општи за да можат да бидат применливи за слични ситуации.

Важноста на лексиконите за прецизирање на значењата на термини со слично значење

Во научните истражувања и во академските студии, точноста и прецизноста на термините што се користат може многу да помогне во дистинкцијата меѓу одредени термини, а кратките жанрови се токму таква специфична област на истражување што бара строги дефиниции, онаму каде што се можни. Термините или одредниците, особено во еден лексикон, треба да се сметаат за класификациски категории, за концепти и за единици меѓу кои е пожелно да има разлика. Согледувањето на разликите меѓу кратките жанрови е речиси невозможно ако не се дадат конкретни примери за секој жанр одделно. Дефинирањето, или барем обидот за дефинирање на термини, како „словница“, „максима“, „сентенција“ или „велеризам“ бара не само семантичка јасност, туку и контекстуална прецизност, која ја објаснува нивната функција, нивниот пренос и нивниот културен опсег.

Во лексиконите систематски се прикажани лексички единици и целта е да се објасни нивното значење, нивниот историски развој, нивната етимологија и нивната употреба. Лексиконите нудат повеќеслојна анализа на термините, овозможувајќи му на истражувачот да разбере како еден поим се развивал во текот на времето и како се користи во различни контексти. Дури и кога еден лексикон е посветен на фолклорот на конкретен народ, е важно, во него, да бидат опфатени и термини што можеби немаат директно потекло од територијата, каде што се негува тој фолклор. Во македонската фолклористика, книжевните жанрови, како оние што беа споменати погоре, не се настанати на македонска територија, но тие постојат во: свеста, меморијата и говорот. Нивното дефинирање е значајно затоа што само на тој начин можат да се согледаат разликите со традиционалните фолклорни жанрови, кои денес се користат многу поретко отколку во минатото. Важно е споредбите да се направат врз основа на дефиниции, но и на примери, а на тој начин само се збогатува обемот на податоци што може да се добие од лексиконот.

Иако лексиконите овозможуваат стандарден и унифициран пристап кон термините, таквиот пристап во нивното дефинирање понекогаш создава забуни и конфузии, и понекогаш подобро е да се опфатат повеќе меѓусебно слични, меѓусебно поврзани термини, кои имаат слични функции за, на тој начин, да се согледа разликата меѓу нив. Ако се направи тоа, тогаш таквите дефиниции би звучеле помалку сувопарно, помалку академски, а попрактично за употреба. Денешните лексикони би требало да се изготвуваат на начин, кој ќе ги земе предвид сегашните и моменталните начини на употреба на некои одредници, особено на кратките жанрови, како форми, кои многу често не се разликуваат едни од други од страна на неакадемските читатели.

ЛИТЕРАТУРА

Кирилични изданија

Алексоски, Т. 2010. *Зборовиџе се заборавааџи, најишаноџо остиџанува. Македонски џоџоворки, мудросџи и изреки*, 1, А-Н. Прилеп: Друштво за наука и уметност.

Бирс, Е. 2006. *Ѓаволовиџи речник*. Самарџиев, Д. (прев. од анџ. јаз.). Скопје: Темплум.

Костеска-Петреска, В. (прир.). 2010. *Лаџински џиџаџи*. Скопје: Ѓурѓа.

Котев, И. 2012. *Мудросџа на вековиџе*. Струмица: ЛУБ „Благој Јанков – Мучето“.

Ларошфуко, Ф. 2001. *Максими*. Павловски, А. (прев.). Скопје: АЕА, Мисла.

Маркиз де Сад. 2018. *Уживање во злосџорсџивоџо*. Велкова, М. (прев.). Скопје: Ѓурѓа.

Никодиновски, S. 2007. *Семиолоџија на џоворџи и на јазикоџи*. Штип: „2-ри Август С“.

Салтовска, Н. 2012. „Велеризмяк жанр украинскоџ усноџ народноџ творчостџ“. *Висник Киџвскоџо националноџо униџерситетџу именеџ Тараса Шевченка*, 52–54.

Сенека. 2003. *За џневоџи*. Чалоска-Караевска, Б. (прев. и комент.). В. Димовска-Јањатова (стр. ред.). Скопје: Магор.

Латинични изданија

Bloch, A. 1977. *Murphy's laws and other reasons why things go wrong!* Los Angeles: Publishers, Inc.

Meterc, M. & R. Mrvič. 2024. “Zgradbene in pomenske značilnosti slovenskih velerizmov iz zbirke *Pregovori*”. *Slavistična revija*, letnik 72/2024, št. 2, april–junij, 113–129.

GENRE DIFFERENCES BETWEEN THE PROVERB AND OTHER LITERARY WISDOM UTTERANCES

Kristina Dimovska

“Marko Cepenkov” Institute of Folklore in Skopje

amato.maya@gmail.com

Summary

The paper focused on differentiating between oral wisdom folklore genres and other wisdom literary forms. The purpose was to make a distinction between the proverb as the most common and most researched paremiological genre and other very similar in meaning, and in function, literary genres such as the maxim, sententiae, witticism and quotation. The idea was to portray not only the similarities but the differences between these genres and sometimes the easiest way to achieve

this is through concrete examples because defining these specific genres is never an easy task.

The paper is intended to be a summarization of part of the work in the national project *Lexicon of the Macedonian folklore*. Even though maxims, witticism and sententiae are not typically Macedonian genres, they are very close to meaning to the traditional proverb. The non-academic reader rarely makes clear distinctions between these terms, so this is why it is advisable for them to be included in the Lexicon despite these genres being more literary than folkloristic.

The key differences between these similar genres lie in the absence/presence of authorship, in their transmission, function, and linguistic form. Proverbs operate as communal instruments of moral and practical guidance, evolving through oral adaptation. Other literary wisdom utterances communicate authorial perspectives, philosophical reasoning, or rhetorical effects within textual frameworks. Recognizing these distinctions is essential to understand their social, cultural, and literary roles and for guiding methodologies in the collection, classification, and interpretation of concise expressions of wisdom, especially in lexicons.